

คำนำ

โครงการวิจัย "การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า" (สิงหาคม 2552 ถึงเดือนตุลาคม 2553) ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย ทำให้สามารถดำเนินงานได้ในหลายจังหวัดตั้งแต่ภาคเหนือไปจนถึงภาคใต้ ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก สมุทรสาคร และระนอง ที่มีความแตกต่างกันทั้งในทางภูมิประเทศ ภูมิหลังทางชาติพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่น อาชีพหลัก และประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับคนในท้องถิ่น การศึกษาที่ต้องเข้าถึงผู้ย้ายถิ่นและทายาทซึ่งมีภาษาของตนเอง อยู่กระจัดกระจาย และเข้าถึงได้ยาก จะเป็นไปไม่ได้เลยถ้าปราศจากงบประมาณสนับสนุน ผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบคุณทางกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ. ดร. ศิริพร วัชชวัลคุ ที่ให้ความเห็นที่มีคุณค่าและติดตามเอาใจใส่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ ที่ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี

โครงการวิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่ง ในการให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนความรู้ และให้ข้อเสนอแนะในเรื่องการวิจัย จากหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชนและชุมชน จำนวนมาก ขอขอบคุณ คุณสมพงษ์ สระแก้วและคุณปฎิมา ตั้งปรัชญากุล มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน คุณบุญเลิศ จันทร์สุวรรณ ชมรมไทใหญ่ผางแม่ฮายไชยปราการ คุณแสงเมือง มังกร สมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่ โรงเรียนวัดพระธาตุเฉลิมพระเกียรติ คุณวิสุทธิ เหล็กสมบูรณ์ สโมสรผู้นำเยาวชนเพื่อการศึกษาและพัฒนาชุมชน คุณประวิทย์ เทิดวงษ์ มูลนิธิรักษ์เด็ก คุณมนิดา อติศัยสกุลและคุณอุบลรัตน์ บุญลือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 จังหวัดตาก โรงเรียนปาระมี คุณเมืองทอง แสงราช โรงเรียนอิสลามศึกษา โรงเรียนซาหุเหล่ องค์กร Youth Connect, Compassio มูลนิธิศุภนิมิต แม่สอด และระนอง คุณเพลินใจ เลิศลักษณ์วงศ์ ประชาคมแม่สอด สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสมุทรสาคร คุณปรีชา สิริแสงอรัมพืหอการค้าจังหวัดสมุทรสาคร มูลนิธิชูชิตเพื่อผู้ลี้ภัยและแรงงาน และขอบคุณผู้ย้ายถิ่นและทายาททุกคนที่เสียสละเวลามาให้สัมภาษณ์ พูดคุยแลกเปลี่ยนและให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า

ผู้วิจัยหวังว่าความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะมีประโยชน์ไม่มากนักน้อยต่อการความเข้าใจที่ถูกต้องในสังคมไทยในเรื่องการย้ายถิ่น ต่อการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของทายาทผู้ย้ายถิ่น และการผลักดันนโยบายที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่มีผู้คนต่างวัฒนธรรมต่างชาติพันธุ์ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและสร้างสรรค์

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย "การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า" ดำเนินการเป็นเวลา 15 เดือนตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2552 ถึงเดือนตุลาคม 2553 ในพื้นที่ของ 5 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก สมุทรสาครและระนอง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าสามารถแบ่งทายาทผู้ย้ายถิ่นวัยเด็กและเยาวชนออกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะของการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่เข้าเรียนในโรงเรียนไทยและครอบครัวมีศักยภาพและความตั้งใจที่จะให้ลูกเรียนต่อในระดับสูงในประเทศไทย กลุ่มนี้จะใช้ภาษาไทยได้ดีและรับเอาแบบแผนการปฏิบัติทางวัฒนธรรมแบบไทยได้มาก กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ได้เรียนทั้งโรงเรียนในประเทศไทยหรือเรียนจากศูนย์การเรียนรู้ในเขตไทย และหรือเข้าเรียนต่อในโรงเรียนไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถปรับรับเอาภาษาและวัฒนธรรมของไทย ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองและหรือพม่าและชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้ และกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ แต่ต้องช่วยทำงานบ้านหรือเป็นแรงงานเด็กซึ่งอาจจะปรับรับเอาภาษาและวัฒนธรรมไทยได้น้อยกว่าสองกลุ่มแรก นอกจากการปรับตัวทางภาษาและวัฒนธรรมแล้วพบว่าการปรับตัวที่สำคัญอีกประการคือ การปรับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยพบว่าผู้ย้ายถิ่นและทายาทเลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น จากอาชีพแรงงานรับจ้างกลายเป็นผู้ประกอบการ เมื่อมีสถานะทางเศรษฐกิจมั่นคงขึ้น จะเริ่มสามารถปลีกเวลาไปร่วมงานเป็นหัวหน้ากลุ่มหรืออาสาสมัครให้กับกลุ่ม องค์กร และโครงการต่าง ๆ ทำให้มีความรู้และสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างกันในเรื่องการปรับตัวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์พบว่า กล่าวโดยรวมแล้ว ทายาทที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อาศัยอยู่มากในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน มีการปรับตัวในทุกด้านดีกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่ทายาทกลุ่มมอญในจังหวัดสมุทรสาครและกะเหรี่ยงในอำเภอแม่สอดสามารถปรับตัวได้ดีรองลงมา และทายาทกลุ่มพม่าปรับตัวได้น้อยที่สุด ด้วยเหตุผลของลักษณะพื้นฐานภาษาและวัฒนธรรมเดิม รวมทั้งระดับปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชนไทย ซึ่งเห็นได้ชัดว่ากลุ่มพม่าซึ่งทั้งในอำเภอแม่สอดและจังหวัดระนองแยกตัวออกจากชุมชนไทยมากกว่าและไม่มีเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศไทยมาแต่ดั้งเดิมคอยเชื่อมโยงให้เข้ากับสังคมไทยดังเช่นกรณีของไทใหญ่ มอญ และกะเหรี่ยง ดังนั้น เครือข่ายความสัมพันธ์ในครอบครัว เครือญาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และหมู่บ้านเดียวกันจึงมีส่วนสำคัญในการช่วยในการปรับตัวทางภาษา วัฒนธรรม และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้กลไกของรัฐ เอกชน และชุมชน ก็มีช่วยในการปรับตัว เช่น นโยบายของรัฐที่เปิดโอกาสให้เด็กไร้สัญชาติหรือสัญชาติพม่าเรียนในโรงเรียนไทยโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการจัดการศึกษาในระบบและนอกระบบ การสอนทักษะชีวิต ฯลฯ และกลไกชุมชน ที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรทางศาสนาที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนให้ทายาทปรับตัวในทิศทางที่สร้างสรรค์

เพื่อให้การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของทายาทผู้ย้ายถิ่นเป็นไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาประเทศและไม่ก่อให้เกิดปัญหาในอนาคต ทางโครงการมีข้อเสนอแนะดังนี้

(1) ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลด้านทายาทผู้ย้ายถิ่นทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและชาติ เพื่อทราบ จำนวนสถานะบุคคล ลักษณะทางชาติพันธุ์ และลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ ที่เป็นอยู่ และแนวโน้มในอนาคต เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ ในหลายระดับ

(2) ควรวางยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ทายาทผู้ย้ายถิ่นได้เรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมไทย รวมถึงกฎหมายและระเบียบแบบแผนการปฏิบัติในสังคมไทย เพื่อทำให้เกิดการปรับตัว และอยู่ร่วมกันอย่างสันติและสร้างสรรค์ในสังคมไทย

(3) ควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีนโยบายที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ย้ายถิ่น และทายาทและชุมชนไทย ส่งเสริมด้านการศึกษา การพัฒนาท้องถิ่น และการแก้ไขปัญหาสังคม โดยมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกรณีตัวอย่างที่ทำได้ดี (Best Practices) โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนใน ท้องถิ่น

(4) ควรส่งเสริมให้สถาบันศาสนาทั้งพุทธ มุสลิม และคริสต์ศาสนา มีบทบาทมากยิ่งขึ้นทั้งในด้าน ศิลธรรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมของผู้ย้ายถิ่นและทายาท

(5) สร้างเวทีร่วมมือและผนึกกำลังกันระหว่างองค์กรเอกชน รัฐ และชุมชน ทั้งระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น ให้ร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาผู้ย้ายถิ่นและทายาทในทิศทางที่จะสร้างความมั่นคงให้แก่ มนุษย์และสังคมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

(6) ส่งเสริมการสร้าง ความเข้าใจในประเด็นการย้ายถิ่น การข้ามชาติ เพื่อให้สังคมในทุกระดับ ตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่มีมากขึ้นในสังคมไทย และเพื่อให้ร่วมกัน พัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรม

(7) ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรเด็กและเยาวชนให้มีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและ เยาวชนที่รวมทั้งเด็กและเยาวชนทายาทผู้ย้ายถิ่น เพื่อให้มีบทบาทในการพัฒนาสังคมที่ติงาม โดยการมี ส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม

(8) ควรวางยุทธศาสตร์ในด้านการจ้างงานและใช้ศักยภาพของทายาทผู้ย้ายถิ่นที่เริ่มจบการศึกษา ระดับสูงในแขนงต่าง ๆ มากขึ้น

Abstract

The research project on “Social and Cultural Reformation of Second Generation Migrants from Myanmar” has been carried out for 15 months during August 2009-October 2010. The qualitative research methods are used in the area of 5 Provinces: Chiang Mai, Mae Hong Son, Tak, Samutrasakorn and Ranong. It is found that three groups of second generation migrants can be divided according to their different nature of social and cultural reformation. The first group comprises of those who attend Thai schools with the intention of studying higher and staying permanently in Thailand. Second generation migrants of this group have been able to learn and adopt Thai language and culture to be used in their everyday life. In the second group, second generation migrants have studied in migrants’ schools, schools in Myanmar and/or Thai schools. They are able to adopt both Thai and their parents’ and sometimes Burmese and other ethnic neighbors’ language and culture. In the third group, second generation migrants comprises of those who do not have a chance to study in any type of school but work sometimes as child laborers. Their opportunities to learn Thai language and culture and to uplift their socio-economic status are less than those of the other two groups.

When compare the social and cultural reformation of second generation migrants among four ethnic groups: Shan, Karen, Mon and Burmese, the research finds that the Shan in Chiang Mai and Mae Hong Son study areas are able to adopt Thai language and culture and uplift their socio-economic status better than other groups. The Mon in Samutrasakorn and the Karen in Mae Sot can also adapt themselves well in Thai society although not in the same level as the Shan. The Burmese could adopt Thai language and culture less than other groups. Factors which contribute to the level of adaptation to Thai language and culture are the similarities between Thai and other ethnic language and cultural practices, the level of interaction with local Thai communities, the support from families, kinship and ethnic networks and from state, private and local mechanism. Reason is that Shan language is in the same language family as the Thai and their works and living places are intermingled with local Thai peoples, while the Burmese in Mae Sod and Ranong are more segregated. The Mon, Shan and Karen, not the Burmese, are also indigenous peoples in Thailand so they extend their support to the migrants and their children who are from the same ethnic group. The Thai state, especially Ministry of Education open opportunities for children regardless of nationalities to study in Thai schools. Many non-governmental organizations also support migrant children to better adapt themselves by opening migrants’ schools and conducting

other training activities. Religious organizations: Buddhism, Christianity and Islam all play important roles in supporting migrant children to learn necessary language and cultural practices to adapt themselves in the creative way in Thai society.

The research gives the following policy recommendations to facilitate the social and cultural reformation of the second generation migrants in the creative and positive way.

(1) Set up of data base on the migrant children in local, regional and national level to understand present situation and the future trend and to be used for planning.

(2) Design clear strategies and approaches to extend education on Thai language, culture and legal related matters to migrant children who have no chance to attend Thai schools.

(3) Support Local Administration Offices to launch policies and implementation in necessary sectors to promote the peaceful and creative co-existence between migrants and Thai communities in their responsible areas.

(4) Support religious institution: Buddhism, Christianity and Islam, to play active role in improving quality of life of migrants and their children and to promote the peaceful co-existence between Thai and transnational migrants.

(5) Create forum of cooperation between local, regional and national agencies whose works concern with migrant children, to solve problems faced by them, to increase their potentialities in the development of Thai society, and to develop multiculturalist policy.

(6) Promote understandings on causes of transnational migration and the necessity for peoples of different culture and ethnic background to co-exist peacefully.

(7) Support children and youth organizations to increase potentials of children and youth, including migrant children, in the development of Thai society.

(8) Set up guidelines on the types of work that migrant children, who do not have Thai citizenship but gain higher education degree from Thai colleges, can do.